

s listeny vejčité kopinatými až podlouhle čárkovitými, 1–10 cm dl., větve laty 5–60 cm dl., rozestálé, mnohdy (alespoň v dol. 1/2) opakovaně větvené, s větvemi často jen asi 5(–10) mm dl. a úbory jednotlivými, nebo po 2 až několika sblíženými, vrcholové úbory jednotlivé, na kyjovité ztlustlých stopkách; zákrovní listeny lysé nebo (zvl. vnější) na okraji chlupaté, nezláznaté. Úbory jen v dopoledních hodinách otevřené, koruna s ligulou 2,0–2,5 cm dl., blankytně modrou, řidčeji narůžovělou (sušením blednoucí), někdy bělavou. Nažky obvejcovité, 2,5–3,5 mm dl., mírně zploštělé, světle šedé až světle okrové; chmýr šupinkatý, v 2řadém lemu vzhledu korunky, 4(–6)× kratší než nažky. VII–IX. Tf (Hkf).

2n = 18, 36 (extra fines)

Původně pravděpodobně jen ve Středozeří. Plané rostliny a patrně i šlechtěné odrůdy byly známy jako oblíbená zelenina už ve starověku Řekům a Římanům. Dnes v kulturách rozšířena v mírných a subtropických oblastech na všech kontinentech. U nás občas pěstována v polních a zahradních kulturách a zřídka zplaňuje (např. Brno-Lesná, v trávníku sídliště, pravděpodobně jako zbytek někdejší kultury). Pěstuje se jako salátová rostlina, obvykle z letního výsevu pro sklizeň na podzim a při vhodném zajištění proti mrazu i na počátku zimy. Ke konzumaci se používají mladé, sladce nahořklé listy (obsahující vitamín C, minerální látky a hořčiny), starší listy lze použít jako špenát. Pro zjemnění chuti se rostliny vybělují zatemňováním, popř. svazováním vnějších listů. Pěstované odrůdy se vyznačují velkým počtem listů v přízemní růžici; vzájemně se liší tvarem a barvou listů, utvářením listových okrajů a charakterem celkového zkadeření listové čepele, šířkou a tloušťkou řapíků

a hlavních žilek čepele. Rostliny s užšími, nepravidelně chobotnatě vykrajovanými až téměř třísnitými, kadeřavými, obvykle světleji zelenými, křehčími listy se pod názvem kadeřavá neboli mechovitá endivie pěstují v létě pro podzimní sklizeň. Druhá skupina rostlin, zvaných eskarioly, má listy robustnější, širší, celistvé, na okrajích mělce nepravidelně vykrajované laločnaté a obvykle zvlněné, sytě zelené, s širokými řapíky a hlavními listovými žilkami a hodí se pro sklizeň v zimním období.

Poznámka: *) Z rodu poblekla, *Catananche* L. Sp. Pl. 812, 1753, je jako ozdobná bylina v ČR pěstována poblekla modrá, *Catananche caerulea* L. Sp. Pl. 812, 1753, [Tab. 82/1]. Jsou to vytrvalé byliny (v kultuře většinou jednoleté), 30–60(–80) cm vys., s oddenkem a vzpřímenými, větvenými, žebnatými, tenkými, hustě přitiskle chlupatými lodyhami. Listy přízemní růžice jsou celistvé, řapíkaté, úzce kopinaté, 3žilné, velmi řidce oddáleně zubaté, na obou stranách dl. přitiskle chlupaté; lodyžní listy přisedlé, čárkovité. Úbory velké, 3–5(–6) cm v průměru, ploché, na dlouhých stopkách, jednotlivé; zákrovní listeny četné, střechovitě uspořádané, 7–9 mm dl., 4–6 mm šir., suchomázdřité, bělavé, v hor. části slámově až rezavě hnědé, lůžko úboru ploché s dlouhými štětinovitými plevkami. Květy jazykovité, oboustranné, modré, koruny purpurově modré, uprostřed úboru až černavě purpurové (u kultivarů bílé, růžové až purpurové), s ligulou na vrcholu 5zubou (zuby 2–3 mm dl.). Nažky válcovité, žebnaté, 3–4 mm dl., hnědé, na vrcholu 5–7 blaničných šupinek. Původní je na Pyrenejském poloostrově, v j. Francii, Itálii (Piemont, Ligurie) a j. Švýcarsku. Bylo vyšlechtěno několik kultivarů lišících se barvou květů: 'Alba' – úbory tvořeny čistě bílými květy, 'Bicolor' – květy bílé, na bázi fialově modré nebo růžově červené. Je vhodná pro záhony, suché skalky nebo zídky; lze ji pěstovat i v keramických nádobách a použít ji k ozdobě balkónů či teras. Květenství se užívají čerstvá do váz, nebo jsou vhodná k sušení a používají se do suchých vazeb. V herbářích není doklad o zplaňování, pouze DOSTÁL (Nová Květ. ČSSR, p. 1098, 1989) píše, že kdysi v Praze-Braníku zplanelá.

2. *Lactuca* L. – locika **)

Lactuca LINNAEUS Sp. Pl. 795, 1753. – Syn.: *Scariola* F. W. SCHMIDT Samml. Phys.-Oekon. Aufsätze 1:270, 1795. – *Phaenixopus* CASS. IN CUVIER Dict. Sci. Nat., ed. 2, 39:391, 1826. – *Lagedium* SOJÁK Novit. Bot. Univ. Carol. 1961:34, 1961.

Lit.: HAUSSKNECHT C. (1895): Systematische und floristische Notizen über einige *Lactuca*-Arten. Mitt. Thüring. Bot. Ver. 10:28–31. – STEBBINS G. L. (1937): Critical notes on *Lactuca* and related genera. J. Bot. 75:12–18. – THOMPSON R. C. et al. (1941): Interspecific genetic relationships in *Lactuca*. J. Agric. Res. Washington 63:91–107. – WHITAKER T. W. et THOMPSON R. C. (1941): Cytological studies in *Lactuca*. Bull. Torrey Bot. Club 68:388–394. – EINSET J. (1944): Cytological basis for sterility in introduced autotetraploid lettuce (*Lactuca sativa* L.) Amer. J. Bot. 31:336–342. – HELM J. (1954): *Lactuca sativa* in morphologisch systematischer Sicht. Kulturpflanze 2:72–129. – HELM J. (1955): Über den Typus der Art *Lactuca sativa* L. und deren wichtigste morphologische Gruppen. Kulturpflanze 3:39–49. – LINDQUIST K. (1956): Reflexed and erect involucre in *Lactuca*. Hereditas 42:436–442. – LEICK E. et STEUBING L. (1957): *Lactuca tatarica* (L.) C. A. Meyer als Wanderpflanze und Insel-Endemit. Feddes Repert. 59:179–189. – LINDQUIST K. (1958): Inheritance of lobed leaf form in *Lactuca*. Hereditas 44:347–377. – LINDQUIST K. (1960a): Cytogenetic studies in the *Seriola* group of *Lactuca*. Hereditas 46/1–2:75–152. – LINDQUIST K. (1960b): On the origin of cultivated lettuce. Hereditas 46/3–4:19–350. – SOJÁK J. (1961): Bemerkungen zu einigen Compositen. Novit. Bot. Univ. Carol. 1961:33–37. – SLAVÍK B. (1966): Pflanzengeographische Studie über der Art *Lactuca perennis* L. Folia Geobot. Phytotax. 1:26–69. – VICHEREK J. (1966): *Lagedium tataricum* (L.) Soják na

*) Zpracovala A. Skalická

**) Zpracoval V. Grulich

Tab. 82: 1 *Catananche caerulea*. – 2 *Xanthium spinosum*, 2a – plodenství, 2b – ostének plodenství. – 3 *Cichorium intybus*.
3a – přízemní list, 3b – horní lodyžní list, 3c – květ.

480 *Xanthium*

